

Šis puslapis atspausdintas iš DELFI interneto vartų.
Adresas <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16381465>

A.Smetona: emigravusių anūakai lietuviškai nešnekės

Vytautas Kraujalis, Anglija.lt
2008 kovo mėn. 19 d. 12:45

Vakarų Europos kalbotyrininkai yra pastebėję tendenciją, kad emigracijoje vargingiau gyvenančios šeimos savo vaikus, dažniausiai gimtosios kalbos sąskaita, skatina šnekėti tos šalies kalba, kurioje jie gyvena. Šis procesas lemia tai, kad ilgainiui senolių kalba užmirštama. Kaip žinoma, dauguma Britanijoje gyvenančių lietuvių, dirba paprastus, ne itin dosniai apmokamus darbus, tad ar tinka liūdnos kalbininkų prognozės mums?

Apie emigracijos įtaką lietuvių kalbai Anglija.lt šnekėjosi su Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanu doc. dr. Antanu Smetona.

- Neoficialiais duomenimis, apie 400 tūkstančių lietuvių per pastaruosius metus emigravo iš Lietuvos. Tai sudaro daugiau nei 10 procentų visų šalies gyventojų. Ar tai turės įtakos lietuvių kalbai?

Žiūrint kieno kalbai. Tų žmonių, kurie tikrai emigravo, o ne išvažiavo pasisvečiuoti, be abejo turės. O ar turės įtakos apskritai lietuvių kalbai, man sunku pasakyti. Labai daug amžių mes kontaktavome su lenkais, rusais, na dabar pakontaktuosime su kalbančiais angliškai. Be jokių abejonių, visos kalbos palieka savo pėdsakų.

- Kai kurie Anglijoje gyvenantys lietuviai, prabuvę čia vos kelerius metus, lietuviškai pradeda kalbėti su akcentu. Kaip tą reikėtų traktuoti - ar žmonės sąmoningai atsisako savo gimtosios kalbos?

Manau, čia yra dvipusis reiškinys. Dalis žmonių to siekia sąmoningai. Kaip žinote, yra žmonės kurie Lietuvoje gyvena, tačiau kas antras žodis jų kalboje – tarptautinis. Čia tokia jų poza. Gali būti, kad užsienyje gyvenantiems lietuviams tai irgi yra tik poza. Kita vertus, gali būti ir gilesnių psichologinių bėdų. Esu matęs žmogų sovietinėje kariuomenėje, kuris dvejus metus išbuvęs rusiškoje aplinkoje lietuviškai visiškai nešnekėjo. Po dviejų metų jis suprato, ką kiti šneka, bet pats lietuviškai nekalbėjo. Manau, kad čia, viena vertus, gali būti ir natūralūs raidos, kalbų išmokimo, kalbos niveliacijos procesai, tačiau kitu atveju – kvaila poza.

- Lietuvių kalba yra gan sudėtinga, tad užsienyje gimusiems vaikams ją perkąsti tampa gan sudėtinga.

Čia ir yra skaudžiausia vieta, mano supratimu. Aš šioje vietoje pavyzdžiu laikau ir baltai pavydžiu žydų tautai – tiek amžių jie gyvena ne savo aplinkoje, tačiau ir patys šneka savo kalba, ir vaikus išmoko. Mūsiškių, gyvenančių ne Lietuvoje, trečios kartos palikuonys lietuviškai jau nešneka. Yra vienas kitas, kuris dar kalba, bet čia išimtiniai atvejai. Tai vaikai iš šeimų, kuriose sąmoningai buvo mokomi, gal ir verčiami kalbėti lietuviškai.

Lietuvis adaptuojasi idealiai – gal čia jo kraujyje? To prisitaikymo rezultatas – kenčia gimtoji kalba ir vargu ar užsienyje gyvenančiųjų vaikai bus tokie lietuviai, kaip mes suvokiame klasikine prasme. Aišku, vien kalba nėra tautybės požymis - mes puikiai žinome, kad ir tie patys airiai savo kalbą yra praradę, bet ne tautiškumą.

Manau, svetur gyvenančių tautiečių vaikai sunkiai šnekės, o anūakai, manau, garantija, kad nešnekės lietuviškai. Žinoma korektūrų gali būti atsižvelgiant į tai, kad yra pasikeitusios masinės komunikacijos priemonės. Dabar gi, gerai uždirbdamas gali sau leisti savaitgalius Vilniuje – dvi

valandos ir jau esi čia. Bet žinoma, vargu ar realybėje taip bus.

- Galbūt valstybė turėtų daugiau prisidėti prie kalbos puoselėjimo – sudaryti geresnes galimybes mokytis bei studijuoti lietuvių kalbą?

DELFI (J.Kupreščenko
nuotr.)

Aš sunkiai įsivaizduoju, kaip tai įmanoma. Jei būtų tautinės mokyklos, kaip yra Lietuvoje, būtų visai neblogai, bet niekur Europoje tokių mokyklų nėra. Anglijoje žadama siekti, kad lietuvių kalbos egzaminą būtų galima laikyti, kaip baigiamąjį vidurinės mokyklos egzaminą, bet čia yra tik vienas dalykas ir kažin ar jis iš tiesų yra rimtai paveikus. Dėl valstybės įsikišimos? Ar ne protingiau valstybei padaryti taip, kad žmonės visai neišvažiuotų?

- Paminėjote vaikus, kurie užsienyje liks visam laikui, tačiau nemaža dalis vaikų į gimtinę grįš kartu su tėvais. Tie vaikai bus ne iki galo išmokę lietuvių kalbą. Ar tai reiškia, kad auga beraščių karta?

Na ne, negalima taip sakyti. Žiūrėkite, yra krūva pavyzdžių. Lietuvoje yra daugybė žinomų žmonių, kurie vaikystės praleido tarybinėse ambasadose, be lietuvių kalbos, tik mamų mokyklas išėję – patys baigę rusiškas, vokiškas, angliškas mokyklas. Šiandien jie Lietuvoje daug pasiekę, daug nuveikę ir puikiai dirba. Nemanau, kad čia bus kokie nors keblumai. Aišku, iš vienos mokymo sistemos ištrauktam vaikui, grįžus į tėvynę bus lygiai tokia pati trauma kaip ir išvažiavus į užsienį – prie mokymo sistemos vėl reikės iš naujo prisitaikyti.

- Kaip reikėtų auklėti vaikus, kad jie neužmirštų lietuvių kalbos?

Man sunku pasakyti. Aš pats pradėjau vienu metu šnekėti ir lietuviškai, ir rusiškai – augau ne lietuviškoje aplinkoje. Šiandien esu tas, kas esu. Tiesa, kai kartą parėjau namo ir prabilau rusiškai, tėvas paėmė labai nepedagogišką diržą ir paaiškino, kaip reikia namuose kalbėti. Nuo to laiko jokių problemų nebuvo. Ar dažnas tėvas mūsų emigrantų šeimose dabar siekia, kad vaikai kalbėtų lietuviškai, man sunku pasakyti. Aišku, tokiose šeimose, kur tėvai nulaidžiaus vaikams ir, neva tam, kad šie lengviau ir greičiau prisitaikytų prie naujos aplinkos, toleruos jų anglišką šnekėjimą ar net patys su jais bendraus angliškai, lietuvių kalbai išlikti nėra jokių šansų. Priešingai, jeigu šeimoje yra derama aplinka, tai koks skirtumas, ar jis Australijoje, Vokietijoje, ar Lietuvoje gyvena.

- Tad koks didžiausias iššūkis apskritai kyla lietuvių kalbai dabar?

Lietuvių kalba, kaip ir visos kitos kalbos dabar atsidūrė globaliame pasaulyje. Nepaisant visų istorijoje žinomų okupacijų, nepriteklių, nuosmukių, mūsų kalba visada turėjo priebėgą – lietuvišką kaimą, iš kurio ji niekada nebuvo išnykusi. Šiandien, globaliame pasaulyje, tos priebėgos nebelieka. Tačiau kita vertus, ji atsiranda mokykloje, kur sąmoningai vyksta norminimas, ko, galima sakyti, anksčiau nebuvo. Ji atsiranda masinėse informavimo priemonėse, internete ir kitur. Todėl padėtis yra pasikeitusi. Ar ji geresnė, ar blogesnė – man sunku pasakyti, nors aš nemanau, kad ji blogesnė.

Turime suprasti tokį dalyką, tūkstančius metų kalba egzistavo natūraliai savo aplinkoje ir niekam nereikėjo nieko daryti, dabar kai kalbos sąlygos yra nenatūralios, reikia imtis sąmoningų kalbos palaikymo, tvarkymo, norminimo darbų. Manau, dabar reikia sąmoningai įstatymais daryti tai, ką anksčiau darė visos Europos tautos - iš tarmių kūrė bendrines kalbas. Turime suvokti, kad kažką laimėsime, tačiau ir kažką neteksime. Manau, kad dabar lietuvių kalbos padėtis yra normali. Klausimas, kaip mes toje padėtyje elgsimės